

مراکز خدمات کشاورزی به‌مشابه‌الگوی توسعه روستایی

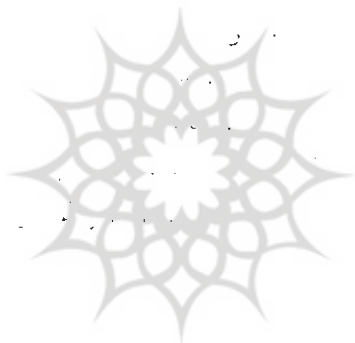
مصطفی ازکیا

مقدمه

جامعه‌شناسان روستایی را اعتقاد براین است که ارزیابی اجتماعی و اقتصادی طرح‌های توسعه روستایی نظیر اصلاحات ارضی، مراکز خدمات کشاورزی و ... هنگامی میسر است که حداقل یک دهه از عمر آنها گذشته باشد. همان‌طور که مطالعات فرنگی از آنجا که از اجرای طرح مراکز خدمات کشاورزی در ایران بیش از چند سالی نمی‌گذرد و از طرفی با توجه به مشکلات اقتصادی کشور که بر اثر انقلاب، محاصره اقتصادی و جنگ تحمیلی به وجود آمده است و سنجر به کاهش سهم سرمایه‌گذاری در بخشهای مختلف به ویژه در بخش کشاورزی و از جمله مراکز خدمات کشاورزی شده است، ارزیابی اجتماعی و اقتصادی ناشی از اجرای این طرح در تمامی زمینه‌ها دشوار به نظر می‌رسد. آنچه در این مقاله درباره نتایج اجتماعی و اقتصادی مراکز خدمات می‌آید نتیجه مطالعات متعددی است که اینجانب از سال ۱۳۶۲ تا ۱۳۶۷ انجام داده‌ام و طی آن مراکز خدمات دهستان شهرستانهای جیرفت، بنوچستان، بابل، بندرعباس، مغان، قزوین، گرمسار، همدان، فومن، بروجرد، خوانسار و گلبایگان مورد مطالعه قرار گرفته است.

پاکستان کالج انجمنیہ دہلی، کالج کے سربراہان اور اساتذہ کرام نے اس حوالہ سے بڑھ چڑھ کر کام کیا ہے۔ اس کے علاوہ ان کے کوششوں سے کالج میں ایسے کامیاب اور دلچسپ سرگرمیاں چلائی گئی ہیں جن سے طلبہ کو نئی چیزیں سیکھنے اور سیکھا جانے والی باتوں پر دلچسپی رکھنے میں مدد مل رہی ہے۔ اس کے علاوہ اساتذہ کرام نے اس حوالہ سے بھی بڑھ چڑھ کر کام کیا ہے۔ اس کے علاوہ ان کے کوششوں سے کالج میں ایسے کامیاب اور دلچسپ سرگرمیاں چلائی گئی ہیں جن سے طلبہ کو نئی چیزیں سیکھنے اور سیکھا جانے والی باتوں پر دلچسپی رکھنے میں مدد مل رہی ہے۔

تعمیراتی کاموں سے کالج کی عمارتوں میں بہتری آئی ہے۔ کالج میں نئی عمارتوں کی تعمیر ہوئی ہے۔

پروہ شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

کالج میں طلبہ کی دلچسپی کو برقرار رکھنے کے لیے کوششیں جاری ہیں۔ اس کے علاوہ ان کے کوششوں سے کالج میں ایسے کامیاب اور دلچسپ سرگرمیاں چلائی گئی ہیں جن سے طلبہ کو نئی چیزیں سیکھنے اور سیکھا جانے والی باتوں پر دلچسپی رکھنے میں مدد مل رہی ہے۔ اس کے علاوہ اساتذہ کرام نے اس حوالہ سے بھی بڑھ چڑھ کر کام کیا ہے۔ اس کے علاوہ ان کے کوششوں سے کالج میں ایسے کامیاب اور دلچسپ سرگرمیاں چلائی گئی ہیں جن سے طلبہ کو نئی چیزیں سیکھنے اور سیکھا جانے والی باتوں پر دلچسپی رکھنے میں مدد مل رہی ہے۔

خدمات در مناطق محروم کشور سواد و تخصص کمتری دارند و اکثر کارشناسان با تجربه به مناطق پیشرفته کشور جذب شده‌اند. مثلاً در شهرستان بابل اکثر مسئولان مراکز خدمات روستایی لیسانس کشاورزی دارند حال آنکه مناطقی چون جیرفت، مغان و بلوچستان به طور کلی فاقد کارشناسند و مسئولان مراکز عموماً تک‌سین هستند، در مرکز خدمات فنوج بلوچستان با زیر پوشش داشتن ۲۰۰ ده و مزرعه فقط ۲ نفر تک‌سین به کار مشغولند.

یکی از انگیزه‌های تشکیل مراکز خدمات در دهستان آن بود که کارکنان این مراکز در روستا زندگی کنند تا بتوانند به عمق مسائل و مشکلات روستایی از نزدیک پی ببرند و به طور واقع‌بینانه به مشکلات بپردازند. برای این منظور توصیه شده است که حتی المقدور نیروی انسانی شاغل در مراکز خدمات دهستان از اهالی همان روستا انتخاب شوند، لیکن مطالعات انجام شده در مناطق مورد بررسی حاکی از آن است که بر اثر کمبود نیروی انسانی متخصص در بسیاری از مناطق، بویژه مناطق محروم، کارکنان مراکز خدمات دهستان مورد مطالعه از اهالی روستاها نیستند و این امر موجب شده است که در بعضی مناطق کارکنان مراکز خدمات به عدت کمبود امکانات رفاهی در روستا اقامت نکنند و به تدریج در مراکز شهرستانها ساکن شوند. در اصل آییننامه آمده است که مراکز خدمات تابع ساعات اداری نیستند و باید به طور تمام وقت به خدمت رسانی مشغول باشند اما سکونت در شهر عملاً این اصل را به هم ریخته است و این مراکز را به اداراتی چون سایر ادارات مبدل کرده است.

انحراف از هدفها و سیاستها

هدف از تشکیل مراکز خدمات کشاورزی توسعه فعالیت‌های کشاورزی، روستایی و عشایری از طریق عرضه خدمات فنی، اعتباری، زیربنایی، رفاهی، آموزشی تحقیقی و ترویجی و تهیه و توزیع وسایل و نهاده‌های کشاورزی (انواع سم، کود، بذر اصلاح شده و...) و ارائه تسهیلاتی است که در آییننامه مراکز خدمات روستایی پیش بینی شده است.

فعالیت‌های فوق برای تحقق هدفهای زیر است:

- ۱- تأمین خود کفایی جامعه در بلندمدت از طریق اجرای برنامه‌های زیر بنایی و فراهم کردن موجبات توسعه کشت و افزایش تولیدات در واحد سطح و تبعیت و انطباق کامل برنامه‌ها با نیازهای واقعی کشاورزی و بخش دهقانی.
- ۲- فعالیتها در حد نیازهای فعلی و در رابطه با نیازهای آتی به صورتی پیش‌بینی شده است که با سایر برنامه‌های تولیدی در بخش صنعت هماهنگ شود به طوری که در بلندمدت موجبات قطع وابستگی به خارج در کاربرد ماشین‌آلات و استفاده از تکنولوژی فراهم گردد.

۳- در کلیه مناطق روستایی کشور انتخاب جهت وسیر توزیع اعتبارات برای انجام برنامه‌های عمرانی و زیربنایی بتدریج باید زیر نظر این مراکز قرار گیرد. برای نیل به هدفهای فوق سیاستها و خط مشیهای کلی مراکز خدمات به شرح زیر تعیین شده است:

۱- دولت در کار مراکز خدمات دهستان که به عنوان الگوی توسعه در بخش کشاورزی مورد تایید قرار گرفته است دخالت مستقیم نمی‌کند، فقط عوامل و موجبات تولید را بر اساس نیازهای زارعان فراهم می‌کند. به عبارت دیگر مراکز خدمات محل تلاقی و ارتباط دولت با کشاورزان روستاییان است. برای تحقق این هدف یک مرکز خدمات در ده مرکزی دهستان ایجاد می‌شود که واحد اجرایی برنامه ریزی مستقلی است.

۲- هر برنامه با مشارکت دولت بر اساس برآورد نیازها شروع می‌شود، سعی بر آن است که در جریان کار عده‌ای آموزش ببینند و سپس مرحله به مرحله اجرای برنامه به مردم سپرده شود مراکز خدمات می‌کشند جریان انتقال آموزش و اجرای اسرفنی برنامه‌های زیربنایی پیش بینی شده به منظور کاستن اتکای روستا به مرکز و خود کفایی روستاییان صورت گیرد.

نگاهی اجمالی به عملکرد مراکز خدمات روستایی مورد مطالعه حاکی از آن است که کمبود نیروی انسانی متخصص و مشکلات و تنگناهای اعتباری موجب شده است که مراکز خدمات دهستان قادر به انجام پاره‌ای از وظایف و مسئولیتهای مندرج در آییننامه نگردند و نتوانند در زمینه خدمات بازرگانی، اعتباری، رفاهی و تحقیقی مسئولیتهای خود را انجام دهند. کمبود نیروی انسانی متخصص و کارشناس در زمینه‌های مختلف در سطح دهستانها برنامه ریزی و تهیه طرحهای عمرانی را که وظیفه اصلی مراکز خدمات است با دشواریهایی مواجه ساخته است، در نتیجه طرحهای عمرانی در مراکز خدمات شهرستان تهیه می‌شود که مغایر با اصول آییننامه است.

در زمینه واگذاری و انتقال تدریجی فعالیتهای مراکز خدمات به مردم و تقبل امور فنیتر باید گفت علی‌رغم آنکه مراکز خدمات بتدریج پاره‌ای از فعالیتهای دست‌وپاگیر خود را به مردم واگذار کرده‌اند لیکن انتقال و واگذاری این قبیل فعالیتهای به‌طور کامل و براساس آییننامه انجام نگرفته است، در حالی که مراکز خدمات عملاً مسئولیت توزیع نهاده‌های کشاورزی را به سازمان تعاونی که در واقع بازوی اقتصادی مراکز خدمات روستایی به‌شمار می‌رود واگذار کرده‌اند لیکن در عمل صدور حواله نهاده‌های کشاورزی بخش عمده‌ای از وقت و نیروی مراکز خدمات روستایی رابه خود اختصاص داده است.

در مورد واگذاری ماشین‌آلات کشاورزی به روستاییان نیز باید گفت علی‌رغم تلاشهایی که مراکز خدمات در زمینه رعایت اولویتهای پیش بینی شده در مورد واگذاری ماشین‌آلات

در این مقاله، به بررسی نقش و جایگاه زنان در جامعه ایران می‌پردازیم. در ابتدا، به بررسی تغییرات اجتماعی و فرهنگی در ایران می‌پردازیم و سپس به بررسی نقش و جایگاه زنان در این تغییرات می‌پردازیم. در ادامه، به بررسی چالش‌ها و فرصت‌ها برای زنان در ایران می‌پردازیم و در نهایت، به بررسی راهکارها و پیشنهادات برای بهبود وضعیت زنان می‌پردازیم.

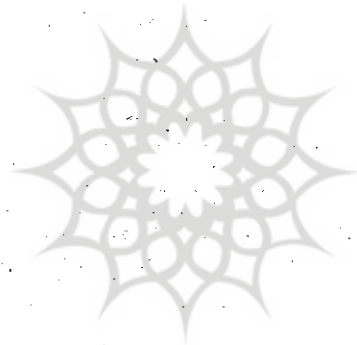
در این مقاله، به بررسی نقش و جایگاه زنان در جامعه ایران می‌پردازیم.

در ابتدا، به بررسی تغییرات اجتماعی و فرهنگی در ایران می‌پردازیم و سپس به بررسی نقش و جایگاه زنان در این تغییرات می‌پردازیم. در ادامه، به بررسی چالش‌ها و فرصت‌ها برای زنان در ایران می‌پردازیم و در نهایت، به بررسی راهکارها و پیشنهادات برای بهبود وضعیت زنان می‌پردازیم.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی

در این مقاله، به بررسی نقش و جایگاه زنان در جامعه ایران می‌پردازیم. در ابتدا، به بررسی تغییرات اجتماعی و فرهنگی در ایران می‌پردازیم و سپس به بررسی نقش و جایگاه زنان در این تغییرات می‌پردازیم. در ادامه، به بررسی چالش‌ها و فرصت‌ها برای زنان در ایران می‌پردازیم و در نهایت، به بررسی راهکارها و پیشنهادات برای بهبود وضعیت زنان می‌پردازیم.

پرویش گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

را جایگزین شورای دهستان کرده‌اند در نتیجه ارتباط شورای ده با شورای دهستان و سایر شوراها و نهایتاً با شبکه سراسری شورایی کشور قطع شده است.

از سوی دیگر از آنجا که در تشکیل شورای ده و دهستان دوسریج دخالت می‌کنند، (مرکز خدمات و جهاد سازندگی) دو شورایی که فلسفه وجودیشان در ارتباط مقابل خلاصه شده است مشکلی بر سر راه مشارکت روستائیان با مراکز خدمات روستایی بشمار می‌رود شوراها روستایی بوسیله جهاد سازندگی تشکیل می‌گردد و مسئولیت تشکیل شوراها دهستان برعهده مراکز خدمات روستایی است. از آنجا که ملاکهای عضویت در این دوشورا از دیدگاه دست اندرکاران و مراجع تشکیل دهنده شوراها متفاوت است زیرا یکی به ملاکهای اعتقادی و دیگری به تخصص و تجربه در امور کشاورزی اولویت می‌دهند، شوراها ده و دهستان متجانس و هماهنگ نیستند و نمی‌توانند بایکدیگر همکاری کنند.

اثرات اقتصادی مراکز خدمات

باید اذعان کرد که مراکز خدمات علی‌رغم آنکه چند سالی بیشتر نیست که به فعالیت مشغولند و در این مدت نیز بر اثر دشواریهای ناشی از جنگ تحمیلی و محدودیتهای اعتباری قادر به اجرای کلیه برنامه‌ها و طرحهای پیش‌بینی شده در روستاهای حوزه فعالیت خود نشده‌اند، گامهای مؤثری در جهت توسعه کشاورزی برداشته‌اند و می‌توان گفت تا حدودی به وضع نابسامان کشاورزی کشور سروسامانی بخشیده‌اند.

دگرگونی در عوامل تولید

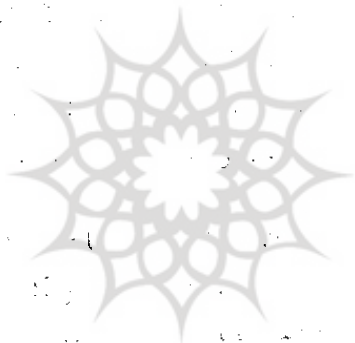
ایجاد دگرگونی اساسی در کشاورزی مستلزم بهره‌برداری مطلوب از منابع آب و خاک و نیروی کار است. مراکز خدمات روستایی مورد مطالعه به منظور دستیابی به این هدف در چند سال اخیر با اجرای پروژه‌های زیربنایی آب و خاک گامهایی مؤثر برداشته‌اند: از جمله می‌توان به تسطیح اراضی اشاره کرد که کاربرد ماشین‌آلات را تسهیل کرده، موجب صرفه‌جویی در آب و نیروی کار، سهولت در کودپاشی و سمپاشی، کاهش هزینه‌های زراعی و افزایش بازدهی در واحد سطح گردیده است. به‌طور اخص می‌توان از مراکز خدمات روستایی دو دانگه و اسدآباد از شهرستان تاکستان نام برد که طی دوران فعالیت خود توانسته‌اند ۱۰۰ هکتار از اراضی روستاهای حوزه عمل خود را تسطیح کنند. مراکز خدمات کشاورزی مناطق بروجرد، مغان و جیرفت نیز تاحدی به این سهم اقدام کرده‌اند. مراکز خدمات روستایی مورد مطالعه در زمینه توسعه منابع آب با اجرای طرحهایی چون احداث چاه عمیق و قنات لایروبی و مرمت قنات، احداث کانالهای آبرسانی و استخراج ذخیره آب منابع آب، به آبادانی روستاهای تحت پوشش خود

یاری رسانده‌اند و اقدامات موثری در تبدیل اراضی دیمی کم بازده به اراضی آبی انجام داده‌اند و در نهایت به سطح زیر کشت محصولات مختلف بویژه غلات و نباتات علوفه‌ای افزوده‌اند. مطالعات ما در مناطق مختلف نشان می‌دهد که بخش عظیمی از طرح‌هایی را که مراکز اجرا کرده‌اند به آب و خاک اختصاص دارد. به عنوان مثال در منطقه بندرعباس از تعداد ۴۷ طرحی که مراکز خدمات در روستاهای زیر پوشش خود اجرا کرده‌اند ۷۳ درصد آنها مربوط به آب و خاک بوده است. همچنین از ۳۸ پروژه اجرا شده در روستاهای حوزه عمل مراکز خدمات روستایی شهرستان جیرفت ۷۰ درصد به پروژه‌های آب و خاک اختصاص دارد. در منطقه بلوچستان نیز از ۶۰ پروژه‌ای که طی دوران فعالیت مراکز خدمات در روستاها اجرا شده است ۶۶ درصد آن مربوط به پروژه‌های آب و خاک است.

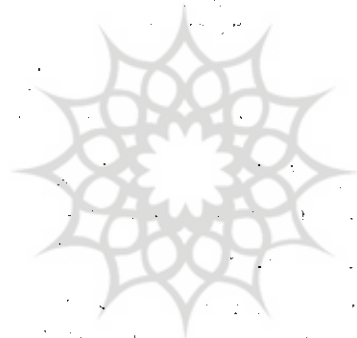
مرکز خدمات کشاورزی در منطقه قزوین در زمینه توسعه منابع آب موفق به حفر دو حلقه چاه عمیق، لایروبی پنج رشته قنات، مرمت ۱۴ رشته قنات، احداث ۸۱۳۲ متر کانال آبرسانی و ۱۵ باب استخر ذخیره آب، پوشش ۱۱ نهر جهت جلوگیری از پرت آب و احداث سیل-بند سطح زیر کشت آبی را افزایش داده است در نتیجه نسبت به قبل از انقلاب اسلامی بر سطح زیر کشت محصولات حدود ۳۴۰۰ هکتار افزوده است، در منطقه بلوچستان نیز از ۶۰ پروژه‌ای که مراکز خدمات مطالعه شده انجام داده‌اند، ۶۶ درصد آن مربوط به پروژه‌های آب و خاک است. در منطقه بروجرد در ۸ مرکز خدمات کشاورزی دهستان مورد بررسی حدود ۴۸ پروژه عمرانی اجرا شده است که ۵۳ درصد آن یعنی بیشترین درصد پروژه‌های مربوط به اجرای آب و خاک است و پس از آن پروژه‌های زراعی (۲۰ درصد) در اولویت بعدی قرار دارد. در مناطق خوانسار و گلپایگان جمعاً ۷ مرکز خدمات کشاورزی وجود دارد که کلیه این مراکز مورد مطالعه قرار گرفته است در این مناطق ۸۵ درصد پروژه‌های اجرا شده در زمینه آب و آبرسانی بوده است.

یکی از اقدامات چشمگیر مراکز خدمات روستایی مورد مطالعه تأمین آب مورد نیاز اراضی واگذار شده از سوی هیئت‌های هفت نفره به افراد بی‌زمین روستاهاست. به عنوان مثال در منطقه قزوین مراکز خدمات روستایی به منظور تأمین آب مورد نیاز اراضی واگذار شده با حفر یک حلقه چاه عمیق و یک رشته قنات و احداث کانال آبرسانی توانسته‌اند ضمن تأمین آب آشامیدنی ۶۰۰۰ رأس دام در یک روستا ۵۰۰ هکتار از اراضی واگذاری در دو روستا را زیر کشت گندم و ۵۰ هکتار از اراضی را زیر کشت یونجه ببرند و عملکرد یونجه را از یک چین به سه چین در در سال افزایش دهند. تهیه و توزیع ماشین‌آلات و قطعات یدکی با تأکید بر شناخت و لزوم مکانیزاسیون و مقایسه عرضه و تقاضای نیروی انسانی و سایر شرایط مناسب و بهره‌برداری و تعمیر و نگهداری آن یکی از هدف‌های مهم مراکز خدمات روستایی است.

سراکز خدمات روستایی تا سال ۶۰ با ارائه خدمات ماشینی در مراحل مختلف کاشت

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروفیشنل گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

آنها و کاهش راندمان تولیدی سزای می‌گردد. بعلاوه این منابع غیر بهداشتی‌اند و دارای انگل‌های زیادی هستند و موجب افزایش تلفات و بیماری‌های دام می‌شوند. مراکز خدمات سورد مطالعه به منظور تأمین آب سورد نیاز احشام در مناطق مختلف به ایجاد آبشخور دام مبادرت کرده‌اند و مشکل دامداران را در این زمینه تا حدی رفع کرده‌اند.

سراکز خدمات همچنین به منظور شناسایی و پیشگیری و مبارزه با بیماری‌های دامی ضمن انجام واکسیناسیون به احداث حمام‌های ضدکنه پرداخته‌اند. زیرا این انگل عامل بیماری زردی است و همه ساله خساراتی به دامداران وارد می‌سازد ایجاد این حمامها ضایعات و تلفات دام را در روستاهای زیر پوشش کاهش داده است. این مراکز جهت ریشه کن ساختن بیماری دامی و بیماری‌های مشترک بین انسان و دام در زمینه شناخت بیماریها، تزریق آنتی بیوتیک و طریقه صحیح خوراندن داروها، نحوه سمپاشی اصطبلها و بهداشتی کردن آنها به نحوه خون‌گیری برای تشخیص بیماری سل و بروسلوز و دور ساختن دام آلوده از گله روستاییان را آموزش داده‌اند. در زمینه فعالیت‌های واکسیناسیون دام در منطقه قزوین حدود ۵۰ درصد از احشام علیه بیماری‌ها واکسینه شده‌اند. در همین منطقه حدود ۵۰ آبشخور، حدود ۶ حمام ضدکنه و نزدیک به ۵ هزار اصطبل بهداشتی احداث شده است. در منطقه جیرفت علاوه بر فعالیت‌های مذکور کلینیک دامپزشکی و ایستگاه تلقیح مصنوعی، نیز ساخته شده است، بعلاوه در ۶ درصد از مراکز خدمات کشاورزی این منطقه اکیپ‌های دامپزشکی تشکیل شده است.

در مورد سایر فعالیت‌های مربوط به بخش دام باید اشاره کرد که در مراکز قزوین، بابل بندرعباس اقداماتی در مورد تشویق مردم به تکثیر دام‌های اصلاح شده و معرفی دامداران به مقامات ذیصلاح و صدور حواله لازم جهت دریافت دام اصیل مبادرت شده است. بعلاوه خدمات ترویجی و آموزشی در همین زمینه در سطح روستاهای سورد مطالعه در جهت اعمال مدیریت صحیح برای روستاهای نوین دامداری در میان دهقانان به میزان نسبتاً کافی ارائه شده است.

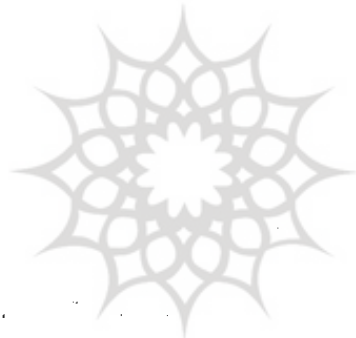
در منطقه بروجرد احداث حمام ضدکنه، تأسیس ۱۷ آبشخور جهت شرب بهداشتی دام‌ها، ریشه کن کردن بیماری‌های مشترک انسان و دام، واکسیناسیون داسها به ضد بیماری‌های مختلف، ضد عفونی کردن اماکن دامی و خون‌گیری از دام‌های آلوده اقداماتی شده است. در زمینه اصلاح نژاد داسها در ۷۰٪ از مراکز، اکیپ تلقیح مصنوعی به فعالیت پرداخته است. بعلاوه عملیات اصلاح نژاد گاوهای بومی دورگ و گاودورگ به اصیل آغاز شده است و دامداران به اصلاح نژاد گاوهای بومی تشویق می‌شوند و آموزش‌های لازم به آنها ارائه می‌گردد. به منظور تأمین و توزیع غذای مکمل دامداران ۷۰ درصد از مراکز اقدام به توزیع سبوس و کنسانتره کرده‌اند.

در زمینه ترویج شیوه‌های نوین کشاورزی باید گفت که اکثر مراکز خدمات مناطق مطالعه شده فعالیت‌های چشمگیری داشته‌اند. نتایج مطالعات در مناطق مختلف نشان می‌دهد

که در طول سالهای گذشته ، اسر آموزش کارکنان و کارشناسان از طریق تشکیل کلاسهای یک ماهه در تهران ویا مراکز استانها انجام گرفته است.

دراین کلاسها سعی برآن بود که ضمن دعوت از کارشناسان ارشد وزارت کشاورزی و اساتید دانشگاهها دانش کارکنان در زمینه های مختلف کشاورزی ، فنی اقتصادی و اجتماعی افزایش یابد .

در مورد آموزش دهقانان در زمینه های مختلف نتایج بررسی این واحد ، حاکی از آن است که به علت کمبود امکانات آموزشی ، مراکز خدمات قادر به تشکیل کلاسهای آموزش منظمه در سطح دهستان نشده اند و آموزشها عمدتاً انفرادی و بدون برنامه مشخص بوده است. نحوه آموزش کادرفنی و تخصصی مراکز نایکدیگر متفاوت است به این معنی که در مراکزی که کادرفنی آن بیشتر ، مروجین هستند ، کارهای ترویجی و تحقیقی و انتقال دستاوردهای علمی و فنی به جامعه دهقانی بیشتر صورت گرفته است. زمینه مشترک ترویجی که در کلیه مراکز مورد بررسی ، مشاهده شده است نحوه استفاده صحیح از کود و سموم و نهاده های کشاورزی بوده است در ۶۰ درصد از مراکز این گونه خدمات مفید ارائه شده است. آموزشهای دیگری که مراکز خدمات به روی تالیان می دهند شامل آماده سازی زمین ، آیش ، فصل کشت مناسب ، آبیاری صحیح ، ضد عفونی کردن بذر ، نحوه کشت دیم کاربرد صحیح ماشین آلات آموزش هرس ، سمپاشی درختان میوه و تهیه جعبه مرغوب برای بسته بندی محصولات سردرختی بوده است. در زمینه ترویج و اشاعه روشهای نوین کشاورزی می توان از ایجاد مزارع کشاورزی و تشویق دامدارانی که زمین و آب دارند به کشت ذرت علوفه ای و حفر سیلوهای ذخیره ذرت جهت تأمین علوفه زمستانی نام برد. بعلاوه در قزوین و بابل و همدان و بروجرد با توزیع کندوهای رسمی زنبورداران را در زمینه بهداشتی کردن زنبورستانها یاری داده اند. در منطقه بروجرد مراکز خدمات کشاورزی در ۳۰ درصد موارد با توصیه مراجع تحقیقاتی و در ۲۵ درصد موارد به تشخیص کارشناسان مرکز ، کشت های جدیدی به زارعین توصیه کرده اند ، به نظر می رسد که مراکز خدمات ضمن انجام کلیه فعالیتها و خدماتی که در چارچوب آییننامه انجام می دهند ، اسر ترویج و آموزش این فعالیتها را نیز به کشاورزان می آموزند. به عبارت دیگر در شرایط فعلی مراکز خدمات کشاورزی در کلیه زمینه های آب و خاک ، مکانیزاسیون ، زراعت ، دفع آفات ، چگونگی تبدیل اراضی دیم کم یازده به مرتع در درجه اول به اسر آموزش غیر رسمی این فعالیتها مشغولند. در صورتی که مراکز خدمات کشاورزی تقویت شوند و اعتبارات مورد نیاز و پرسنل کارآمد و متخصص در اختیارشان قرار گیرند می توانند علاوه بر فعالیتهای زیربنایی ، نحوه آموزش و ترویج در زمینه های مختلف را به دهقانان منتقل کنند. سیاست محدود کردن فعالیت مراکز خدمات کشاورزی فقط به زمینه های ترویجی سبب انحراف مراکز خدمات از فعالیتهایی است که تا کنون انجام می دادند.

پرویش گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی

پرتال جامع علوم انسانی

در این مقاله به بررسی نقش و جایگاه پژوهش‌های کیفی در علوم انسانی پرداخته می‌شود. در ابتدا به تعاریف و مبانی نظری پژوهش کیفی پرداخته می‌شود و سپس به روش‌های مختلف این نوع پژوهش‌ها اشاره می‌گردد. در ادامه، به مزایا و معایب این روش‌ها و همچنین به چالش‌های رایج در اجرای آن‌ها پرداخته می‌شود. در پایان، به اهمیت و ضرورت استفاده از پژوهش‌های کیفی در علوم انسانی و همچنین به راهکارهای بهبود کیفیت این نوع پژوهش‌ها اشاره می‌گردد.

پژوهش‌گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پژوهش‌های کیفی در علوم انسانی به روش‌هایی اشاره می‌کند که در آن‌ها پژوهشگر به دنبال درک عمیق و معنای پدیده‌ها و تجربیات انسانی است. این روش‌ها معمولاً مبتنی بر مشاهده، مصاحبه، و تحلیل اسناد و متون است. از آنجایی که علوم انسانی به مطالعه رفتار و تفکر انسان می‌پردازد، پژوهش‌های کیفی در این حوزه بسیار مهم و کاربردی است. این نوع پژوهش‌ها به پژوهشگران کمک می‌کند تا به درک عمیق‌تری از دنیای انسانی دست یابند و به توسعه نظریات و مدل‌های جدید در این حوزه کمک کنند.

وسراکز خدمات روستایی مناطق محروم کشور علی‌رغم نیاز بیشتر به امکانات حتی از حداقل نیروی انسانی بی‌بهره‌اند.

۴- کمبود نیروی انسانی بومی متخصص در مناطق مختلف کشور و جذب افراد غیر بومی در مراکز خدمات دهستان موجب شده است که بسیاری از کارکنان مراکز خدمات قادر به سکونت در مرکز دهستان و یا روستاهای محدوده دهستان نباشند و برخلاف آنچه در آییننامه پیش‌بینی شده است مراکز خدمات کشاورزی از ساعات اداری تبعیت می‌کنند و سرخدمت رسانی فقط به ساعات اداری منحصر شده است.

۵- چند پیشه‌بودن کارکنان مراکز خدمات، فقدان پست سازمانی و شرح وظایف کارکنان، ضمن آنکه مراکز خدمات را در زمینه تقسیم کار وظایف با دشواریهایی مواجه ساخته است امکان کسب تخصص و تجربه‌های شغلی را از کارکنان مراکز خدمات سلب کرده است.

۶- مراکز خدمات کشاورزی به حداقل نیروی انسانی پیش‌بینی شده در آییننامه مجهز نیستند در نتیجه نمی‌توانند وظایف و مسئولیتهای خود را به‌انجام برسانند.

۷- تمرکز اختیارات در وزارت کشاورزی و صدور بخشنامه‌هایی که به صورت نسخه‌ای همگانی و برای کل مناطق کشور تهیه شده است قوه ابتکار و خلاقیت را از مراکز خدمات سلب کرده است و قدرت تصمیم‌گیری را در مراکز خدمات دهستان کاهش داده است.

۸- طولانی بودن مسیر رفت و برگشت طرحهای عمرانی جهت تصویب و دیر رسیدن اعتبارات پیش‌بینی شده امکان اجرای طرحهای عمرانی را در زمان پیش‌بینی شده با دشواریهایی مواجه ساخته است.

۹- عدم تصویب بودجه درخواستی مراکز و کاهش تدریجی اعتبارات، مراکز خدمات را در اجرای پروژه‌های زیربنایی با مشکلاتی مواجه ساخته است.

۱۰- عدم رعایت ضوابط و اولویتهای پیش‌بینی شده در آییننامه در زمینه واگذاری ماشین‌آلات و ادوات کشاورزی و اولویت ندادن به روستاهای محروم و روستاییانی که از امکانات کمتری برخوردارند در مواردی به توزیع ناعادلانه ماشین‌آلات منجر شده است. از سوی دیگر عدم نظارت و کنترل کافی موجب شده است تراکتورهای دریافتی در مواردی به مصارف غیر کشاورزی برسند و در پاره‌ای از موارد نیز روانه بازار آزاد شوند.

۱۱- عدم دقت در خرید تراکتورها و ماشینها و ادوات و لوازم مثل خرید و یا اکتیاع ناقص آنها مانند خرید تراکتور فیات بدون گاوآهن، موجب به‌هدر رفتن اسوا و وقت می‌شود.

۱۲- کمبود امکانات و نیروی انسانی موردنیاز در بعضی از مراکز خدمات، امکان ایجاد تعمیرگاههای ماشین‌آلات کشاورزی را از مراکز خدمات سلب نموده و مراکز خدمات را در این مورد با مشکلاتی مواجه ساخته است.

- ۱۳- کمبود لوازم و قطعات یدکی ماشین آلات امکان، تهیه و توزیع قطعات مورد نیاز روستاییان را از مراکز خدمات روستایی سلب نموده است.
- ۱۴- کمبود داروهای دامپزشکی (ضد انگلی داخلی، داروهای کلینیکی، سموم انگل‌های جلدی)، و کمبود دامپزشک و عدم مجوز استخدام نیروی انسانی مورد نیاز دامپزشکی کارایی مراکز خدمات را در ارائه خدمات دامپزشکی کاهش داده است.
- ۱۵- کمبود نیروی انسانی مورد نیاز بویژه کارشناس در زمینه‌های مختلف موجب شده است که طرح‌های عمرانی علی‌رغم آنچه در آییننامه پیش‌بینی شده است در سطح شهرستان تهیه شود، در نتیجه بخش عظیمی از وظایف مراکز خدمات دهستان به شهرستان انتقال یافته است و به موازات آن از قدرت تصمیم‌گیری مراکز خدمات دهستان کاسته شده است.
- ۱۶- سازمان تعاونی روستایی که در واقع به منزله بازوی اقتصادی مراکز خدمات روستایی به‌شمار می‌رود از بنیه مالی و امکانات کافی برخوردار نیست و نمی‌تواند خدمات و مسئولیت‌های محوله بویژه در قبال مراکز خدمات روستایی را به انجام برساند.
- ۱۷- و بالاخره متفاوت بودن مراجع تصمیم‌گیری در امور کشاورزی از یکسو و تعداد سازمانها و نهاد‌های دست‌اندرکار خدمت‌رسانی به روستاها از سوی دیگر جریان تصمیم‌گیری در امور کشاورزی و عرضه خدمات به روستاها را با دشواریهایی مواجه ساخته است.

توصیه‌ها و رهنمودها

- به منظور رفع موانع و مشکلاتی که بر سر راه مراکز خدمات روستایی قرار گرفته است توصیه‌ها و رهنمودهای زیر ارائه می‌شود:
- ۱- نخستین‌گام در جهت کارا ساختن مراکز خدمات روستایی جلب مشارکت فعالانه روستاییان در جریان تصمیم‌گیری‌های مربوط به خویش است. برای این منظور پیشنهادات زیر ارائه می‌شود:
 - الف - با آموزش روستاییان و افزایش میزان آگاهی آنان نسبت به اهداف، وظایف و اختیارات شورا و شرایط انتخاب شوندگان می‌توان بی‌اعتنایی در روستاییان را از بین برد و آنها را از حاشیه به‌متن جامعه خویش کشانید و زمینه اعمال حاکمیت آنان را بر سرنوشته خویش هموار ساخت.
 - ب - به منظور مشارکت فعالانه روستاییان در انتخابات شورا و در نهایت اسر جهت کار- آیی شوراهای روستایی که باید به‌تنها مرجع رسمی تصمیم‌گیری در سطح روستا در آید باید در تشکیل شورای ده نسبت‌وزنی جمعیت هریک از اقشار عمده روستایی رعایت گردد.
 - ج - از آنجا که شوراهای روستایی باید بتوانند وظایف و مسئولیت‌های سنگینی را که در

آییننامه مراکز خدمات پیش‌بینی شده است انجام دهند و انجام این وظایف بدون تردید مستلزم داشتن تجربه در امور کشاورزی و امور تولیدی مربوط به روستا است باید روستاییان را با شرایط عضویت در شورا آشنا کرد تا افرادی به شوراها راه یابند که بتوانند وظایف و مسئولیتهای خود را انجام دهند.

د- شورای دهستان باید براساس آنچه در آییننامه پیش‌بینی شده است از میان نمایندگان شوراهای اسلامی روستاهای محدوده دهستان تشکیل گردد.

هـ- حتی المقدور باید از انحلال شوراهای روستایی جلوگیری کرد و در مواردی که انحلال شورا اجتناب‌ناپذیر است باید شوراهای جدیدی را تشکیل داد تا نیازهای کشاورزان به مراکز خدمات اعلام شود.

و- اعضای شوراهای اسلامی روستایی باید به‌طور مستمر آموزش ببینند و در جریان فعالیتهای طرح‌های عمرانی مراکز خدمات قرارگیرند تا بتوانند مشارکت روستاییان را در اجرای طرح‌های عمرانی مراکز خدمات جابج کنند.

ز- به منظور ایجاد هماهنگی و ارتباط متقابل بین دوشورای ده و دهستان بایستی ملاکهای عضویت در این شوراها هماهنگ گردد. همچنین برای آنکه این شوراها از کارایی هر چه بیشتر برخوردار شوند باید در کنار سایر ملاکهای لازم جهت عضویت در شورا به تجربه و دانش کشاورزی نیز اهمیت بیشتری داده شود.

۲- مراکز خدمات باید به یکپارچه کردن اراضی در داخل نسق زراعی کشاورزان ادامه دهند تا بتدریج یکپارچگی اراضی مزروعی عملی شود.

۳- بهره‌برداری گروهی از عوامل تولید باید بتدریج و به صورت مرحله‌ای باشد و مراکز خدمات روستایی با توجه به ساخت فرهنگی و اجتماعی روستاها باید بتدریج در این زمینه اقدام کنند.

۴- به منظور کارآیی مراکز خدمات روستایی باید با توجه به وسعت حوزه عمل مراکز و میزان محرومیت مناطق مراکز خدمات به اسکانات و نیروی انسانی مورد نیاز مجهز گردند.

۵- در جذب و یکارگیری نیروی انسانی مورد نیاز مراکز خدمات حتی المقدور باید سعی شود از افراد بومی که قادر به سکونت در مراکز دهستانها باشند استفاده شود.

۶- به منظور آنکه مراکز خدمات روستایی بتوانند وظایف و مسئولیتهای خود را انجام دهند تجهیز این مراکز به حداقل نیروی انسانی متخصص که در آییننامه پیش‌بینی شده است ضرورت دارد.

۷- برای آنکه مراکز خدمات روستایی بتوانند به‌طور تمام‌وقت در مراکز دهستانها مستقر و آماده خدمت رسانی به کشاورزان باشند باید مراکز دهستانها رابه حداقل اسکانات رفاهی مجهز ساخت تا کارکنان مراکز خدمات بتوانند در مراکز دهستانها سکونت کنند.

- ۸- به منظور تسهیل در امر تقسیم کار از یکطرف و افزایش تجربه و مهارت‌های شغلی کارکنان مراکز خدمات از طرف دیگر ایجاد پست سازمانی و تعیین شرح وظایف کارکنان مراکز خدمات ضرورت دارد.
- ۹- به منظور افزایش قدرت تصمیم‌گیری مراکز خدمات دهستان دستورالعمل و بخشنامه‌ها باید با توجه به شرایط منطقه‌ای تهیه و صادر گردد.
- ۱۰- اجرای به‌موقع طرح‌های عمرانی مستلزم آن است که میسر طولانی رفت و برگشت طرح‌های عمرانی کوتاه شود و اعتبارات تصویب شده و مورد نیاز به‌موقع در اختیار مراکز خدمات روستایی قرار گیرد.
- ۱۱- اجرای طرح‌های عمرانی و فعالیت‌های پیش‌بینی شده مراکز خدمات مستلزم تصویب بودجه درخواستی است. در این زمینه توصیه می‌شود که اعتبارات درخواستی مراکز به‌ویژه در زمینه پروژه‌های زیربنایی به‌موقع تصویب شود و در اختیار مراکز خدمات قرار گیرد تا مراکز خدمات بتوانند در زمینه توسعه منابع آب و خاک و در نهایت افزایش تولیدات کشاورزی وظایف خود را انجام دهند.
- ۱۲- ضوابط و ملاک‌های واگذاری ماشین آلات و ادوات کشاورزی به روستاییان باید مورد بررسی قرار گیرد و در صورت لزوم در ملاک‌های واگذاری ماشین آلات تغییراتی داده شود، براساس آن بتوان به اولویت‌های پیش‌بینی شده در آییننامه مراکز خدمات در زمینه واگذاری ماشین آلات جاسه عمل پوشاند و از تخلفات موجود مانند استفاده از ماشین آلات در جهت غیر کشاورزی و فروش تراکتور جلوگیری نمود.
- ۱۳- به منظور جلوگیری از استهلاک زودرس ماشین آلات کشاورزی بایستی مراکز خدمات دهستان به نیروی انسانی متخصص و سایر امکانات تعمیرگاهی مجهز شوند و باتأمین لوازم و قطعات یدکی بتوانند خدمات مورد نیاز را ارائه دهند.
- ۱۴- ارائه خدمات دامپزشکی مستلزم آن است که مراکز خدمات به اندازه کافی دامپزشک استخدام کنند و داروهای دامپزشکی نیز در اختیار خدمات دهستان قرار گیرد.
- ۱۵- مراکز خدمات کشاورزی باید به‌سر آموزش، تحقیق و ترویج اهمیت بیشتری بدهند و در نتیجه باید کسادر کشاورزی خود را استخدام کنند و سایر امکانات آموزشی را تهیه نمایند تا بتوانند با تشکیل کلاس‌های آموزشی در فصل زمستان روستاییان را در زمینه‌های زراعت، باغبانی و دامداری آموزش دهند. همچنین با انجام تحقیقات کافی موانع و تنگناهای موجود بر سر راه اشاعه و ترویج شیوه‌های نوین کشاورزی و کاربرد ماشین آلات را شناسایی کنند و با ایجاد مزارع نمونه‌ای سزایای روش‌های نوین کشاورزی را در عمل به کشاورزان بیاموزند و زمینه ترویج و اشاعه روش‌های نوین کشاورزی را هموار سازند.

- ۱۶- با تجهیز مراکز خدمات دهستان به نیروی انسانی متخصص امکان و تهیه طرحهای عمرانی در سطح دهستان میسر می شود و دهستان عملاً واحد برنامه ریزی مستقلی می شود و دیگر نیازی نیست برای تهیه و اجرای طرحها چشم به بالا بدوزد.
- ۱۷- مراکز خدمات کشاورزی هنگامی می توانند کار توزیع نهاده های کشاورزی را به سهولت انجام دهند که سازمان تعاونی وظایف و مسئولیتهای خود را در این زمینه انجام دهد. از این نظر سازمان تعاون روستایی باید امکانات مورد نیاز را فراهم کند تا بتواند وظایف محوله را انجام دهد.
- ۱۸- با ایجاد هم آهنگی در تصمیم گیریهای مربوط به کشاورزی و جلوگیری از تداخل وظایف سازمانها و نهاد های دست اندر کار خدمت رسانی به روستاها، می توان امکانات دولت را عادلانه تر بین روستاها توزیع کرد.

منابع و ماخذ

- ۱- مصطفی ازکیا و دیگران، ارزشیابی اثرات، خط مشی ها و سیاست های اجرایی مراکز خدمات کشاورزی، معاونت طرح و برنامه، وزارت کشاورزی ۱۳۶۶
- ۲- مصطفی ازکیا و دیگران ارزشیابی مراکز خدمات شهرستان فومن، همدان، بروجرد، معاونت طرح و برنامه، وزارت کشاورزی، فروردین ۱۳۶۵.
- ۳- مصطفی ازکیا و دیگران، بررسی اجتماعی- اقتصادی مراکز خدمات کشاورزی شهرستان گرمسار، مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، دانشگاه تهران ۱۳۶۳.
- ۴- معاونت طرح و برنامه، ارزشیابی مراکز خدمات کشاورزی شهرستان گلپایگان و خوانسار، مغان، وزارت کشاورزی آبان ۱۳۶۵.
- ۵- ثابت قدم، مراکز خدمات کشاورزی، روستایی و عشایری تشکیل شده اند، سازمان برنامه و بودجه، بهمن ماه ۱۳۶۱.
- ۶- ازکیا، مصطفی، جامعه شناسی توسعه و توسعه نیافتگی روستائی ایران، اطلاعات ۱۳۶۵.
- ۷- معاونت طرح و برنامه، ارزشیابی مراکز خدمات قزوین، بندرعباس، بابل، وزارت کشاورزی، ۱۳۶۷.
- ۸- معاونت طرح و برنامه، اهداف، سیاستها و برنامه تشکیل و فعالیت مراکز خدمات کشاورزی و روستائی و عشایری، بی فای، وزارت کشاورزی.